

narzędziem rozwoju kultury, literatury i sztuki stało się ponowne odczytanie ideałów antyku przedchrześcijańskiego, przywróciła świetność mecenatu kultury. Prelegentka zwróciła także uwagę na doniosłą rolę polskiego episkopatu XVI wieku w rozwoju wspomnianego mecenatu. Uwzględniła tu wybitnych biskupów warmińskich: Jana Dantyszka, Stanisława Hozjusza i Marcina Kromera. Zakończenie zawierało podsumowanie idei mecenatu kultury, jaka przeniknęła polskie społeczeństwo i była motorem rozwoju kultury i nauki.

Ostatnim wreszcie referatem przewidzianym w programie tej sesji było wystąpienie mgr Heleny Błazińskiej (KUL) pt. *Programy nauczania*. Pisząca te słowa wspomniała w nim o literaturze przedmiotu, tak bogatej w krajach Europy Zachodniej, a bardzo ubogiej w Polsce. Obecnie w dobie reformy edukacyjnej programom nauczania nadano czołowe miejsce. Otwarto też drogę do programów autorskich. Pojawiło się tu także omówienie pojęcia samego programu zakładającego cel, drogę do celu i środki realizacji celu wraz z metodami i środkami dydaktycznymi, wykorzystywanymi w nauczaniu języków obcych, w tym również języków klasycznych. W dalszej części swego wystąpienia prelegentka omówiła kwestie dotyczące konstrukcji programów nauczania wraz z próbą zanalizowania problemów dotyczących ich efektywności.

Na zakończenie całej sesji Sekcji Filologicznej głos zabrał ks. prof. H. Wójtowicz, który jako jej przewodniczący skierował słowa wdzięczności na ręce J.E. Biskupa prof. dra hab. Mariana Gołbiewskiego za patronat nad całym spotkaniem. Podziękował również Rektorowi WSD w Koszalinie – ks. dr Z. Kroplewskiemu i ks. dr J. Chęcińskiemu – bezpośredniemu organizatorowi spotkania oraz alumnom miejscowego Seminarium, którzy niestrudzenie posługiwali zarówno w czasie Mszy św., jak i w trakcie posiłków. W ostatnich słowach zapowiedział, że kolejne doroczne spotkanie Sekcji Filologicznej odbędzie się w Łodzi w dniach 11-12. 09. 2001 roku.

Helena Błazińska

4. CHRZEŚCIJAŃSTWO NA PRZEŁOMIE WIEKÓW

(Warszawa, UKSW, 26 X 2000)

Dnia 26 X 2000 r. odbyło się jednodniowe sympozjum patrystyczne, zorganizowane przez Wydział Nauk Historycznych i Społecznych UKSW, w którym udział wzięło ponad 40 zainteresowanych uczestników z ośrodków naukowych z całej Polski. Zebranych przywitał dziekan Wydziału ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski, zaś w tematykę obrad wprowadził ks. prof. dr hab. W. Myszor. Obrady rozpoczęto minutą ciszy, celem uczczenia osoby śp. ks. prof. dr hab. E. Stanuli.

Pierwszej części obrad przewodniczył ks. prof. dr hab. S. Longosz. Jako pierwszy wystąpił ks. prof. dr hab. A. Żurek (WSD, Tarnów) z referatem pt.: *Chrześcijanie a upadający Rzym*. Prelegent skupił się na czterech problemach: upadku Rzymu, świadków tego upadku, *senecus mundi* oraz wizji powtórnego odrodzenia Wieczne-

go Miasta. W pierwszej części referatu skoncentrował się na roku 476 – w powszechnym rozumieniu symbolicznej dacie upadku Cesarstwa Zachodniorzymskiego. Przedstawił wywody historyków na temat przyczyn upadku *Urbs* (m.in. kryzys ekonomiczny i społeczny, obcość w relacji państwo – społeczeństwo, skostnienie systemu politycznego, kryzys armii, upadek miast, pochód barbarzyńskich plemion Azji na Zachód, czy wreszcie szerzenie się chrześcijaństwa) i cech *romanitas* (praworządność, państwo pod egidą *Urbs Aeterna*, czy też wzrost życia miejskiego). Następnie próbował odpowiedzieć na pytanie: w jaki sposób ówczesni chrześcijanie reagowali na zachodzące przemiany i wydarzenia? Zestawił ze sobą źródła pogańskie (m.in. Ammianus Marcellinus, Zozimos) i chrześcijańskie (św. Ambroży, św. Hieronim, św. Augustyn), by spojrzeć na interesujący problem z dwóch perspektyw. Okazuje się, że odnajdziemy w nich jedną wspólną myśl: „to co ma początek, ma też swój koniec”. Odrodzenie Rzymu pogańskie elity widziały w zastosowaniu „kuracji odmładzającej” Wiecznego Miasta, zaś teologowie chrześcijańscy podkreślali, że Rzym nie zginie, jeśli tylko zwróci się do Boga.

Drugi referat, przedstawiony przez ks. dr J. Słomkę (WSD, Łódź) pt. *Wspomnienie i oczekiwanie w refleksji eucharystycznej Orygenes* – był już typowo teologiczny. Prelegent skupił się w nim na problemie, w jaki sposób różne aspekty historii zbawienia funkcjonowały u Orygenes. Zwrócił też uwagę, że pisarz ten dość słabo wiązał Eucharystię z poszczególnymi etapami życia Chrystusa. Według referenta była ona natomiast ściśle powiązana z ofiarami Starego Testamentu i skoncentrowana na chwili obecnej.

Kolejną prelekcję wygłosił ks. prof. dr hab. W. Myszor (UKSW) na temat: *Pax Christi i Pax Romana u Euzebiusza z Cezarei*. Autor zwrócił uwagę na fakt, iż oba te pojęcia: „*pax Christiana*” i „*pax Romana*” Euzebiusz łączy ściśle ze sobą. Jedność państwa przywrócona przez Konstantyna to – według niego – powrót do jedności państwa rzymskiego. Konstantyn–cesarz „umiłowany przez Boga”, miał bowiem wprowadzić *pax* wśród zwaśnionych właśnie z Jego pomocą. Przedstawiona przez Euzebiusza idea zaczęła później legitymować jedynowładcę wyniesionego do godności cesarskiej przez Boga. Autor referatu podkreślił jednak, że same pojęcia: *pax Romana* – jako zapowiedź porządku i *pax Christi* – jako zapowiedź jedności w Kościele, nie były wymysłem Euzebiusza z Cezarei. Odnajdziemy je również używane w podobnym kontekście m.in. u Laktancjusza, Chryzostoma i Orygenes.

Dyskusja po pierwszej części obrad nad trzema wystąpieniami była bardzo ożywiona i nie zawsze prowadziła do uzgodnienia stanowisk. Po ich krótkim podsumowaniu przez ks. prof. dr hab. S. Longosza wzięli w niej udział: ks. prof. dr hab. B. Częsz, ks. prof. dr hab. H. Pietras, ks. prof. dr hab. W. Myszor, ks. dr M. Szram, ks. dr Jan Żelazny, dr W. Stawiszyński, ks. prof. dr hab. J. Pałucki i ks. dr Lucjan Bielas.

W drugiej części sympozjum ogłoszono dwa kolejne referaty. Pierwszym był ks. prof. dr hab. J. Pałucki (KUL), który przedstawił referat na temat: *Św. Ambroży opatrnościowy mąż Kościoła – między starymi a nowymi czasy*. Swe wystąpienie rozpoczął on od ukazania tła „czasu końca wieków”, zwiastunów zmian kulturowych i instytucjonalnych. Zwrócił też uwagę na pewne subtelności we wzajemnych rela-

cyjach: dwór cesarski – biskupstwo w Mediolanie. Przedstawił św. Ambrożego w świetle jego korespondencji i kultu relikwii, których aspekt pedagogiczny i duszpasterski kreował biskupa na „charyzmatycznego proroka, wyposażonego przez Boga w nadzwyczajną moc”. W konkluzji autor syntetycznie ujął zamieszczoną w tytule kwestię opatrnościowego, rozpiętego między starymi a nowymi czasy, „bycia” biskupa Mediolanu w Kościele jako „inicjatora i fundamentu przemian społecznych”.

Ostatni referat na sympozjum wygłosiła dr Anna Zmorzanka (KUL) na temat: *„Krótka opowieść o Antychryście” W. Sołowiowa i jej biblijno – patrystyczne tło*. Prelegentka na wstępie przedstawiła genezę problematyki Antychrysta w twórczości rosyjskiego teologa: należy jej szukać w refleksji nad istotą zła oraz w eschatologii i historiozofii. Następnie referentka omówiła treść opowiadania, umieszczonego w nurcie literatury apokaliptycznej. Tematem jest objawienie się oraz triumf Antychrysta, jego walka z chrześcijaństwem oraz upadek, który jest zarazem ostateczną klęską zła. Wydarzenia te zapowiada Sołowiew na XXI wiek. Referentka zwróciła szczególną uwagę na związek tego utworu z eschatologią biblijną, zwłaszcza na duży wpływ Apokalipsy św. Jana. Na zakończenie postawiła dwa pytania: pierwsze dotyczyło Antychrysta, drugie zaś – konieczności jego pojawienia się. Odpowiadając na nie prelegentka podkreśliła osobowy (ludzki) charakter przeciwnika Chrystusa oraz konieczność jego przyjścia. W uzasadnieniu powołała się na argumenty biblijne i patrystyczne (św. Paweł, Ireneusz, Hipolit).

Również dwa ostatnie referaty wywołały burzę dyskusji, w której głos zabrali m.in. ks. prof. dr hab. B. Czesz, ks. prof. dr hab. W. Myszor, ks. dr J. Słomka. Podsumowania całości obrad dokonał ks. dr S. Strękowski, przypominając jeszcze raz, iż sympozjum to było czasem poświęconym pamięci śp. ks. prof. dr hab. E. Stanuli.

Beata Pawłowska
ks. Dariusz Zagórski

5. STAROŻYTNA PALESTYNA W BADANIACH ARCHEOLOGÓW HISTORYKÓW I ORIENTALISTÓW (Warszawa, UW, 26 X 2000)

Dnia 26 października 2000 roku w Warszawie, młodzi archeologowie, historycy i orientaliści spotkali się na konferencji naukowej poświęconej starożytnej Palestynie. Celem sesji, organizowanej przez Zakład Archeologii Bliskiego Wschodu UW, Zakład Historii Starożytnej UW oraz Towarzystwo Naukowe *Societas Vistulana*, była prezentacja zainteresowań i dorobku naukowego młodych badaczy, których praca ogniskuje się wokół starożytnej Palestyny. Powstał w ten sposób, na pozór karkołomny projekt wspólnej prezentacji tematów, opracowywanych przez badaczy różnych specjalności, a dotyczących rozmaitych aspektów dziejów Palestyny, obejmujących ponad 2000 lat (od końca epoki brązu do VIII-X w. n.e.).